

Med omsorg om det gemensamma

– LOs handlingsprogram för omsorgstjänsterna

Med omsorg om det gemensamma – LOs handlingsprogram för omsorgstjänsterna

Uppdraget

LOs välfärdspolitiska utredning tillsattes av LO-kongressen 2012 och gavs i uppdrag att analysera konsekvenserna av de senaste årens politik- och systemförändringar på det välfärdspolitiska området. Det handlar om effekterna av förändrade styrningsmodeller och införandet av marknads- och konkurrensmodeller inom välfärdstjänsterna. Utredningen presenterade 2013 ett åtgärdsprogram för att begränsa vinst i välfärden och införa en non-profit princip inom välfärdstjänstområdena vård, skola och omsorg.

Utredningen gavs även i uppdrag att ta fram ett handlingsprogram för välfärdstjänsterna med syfte att skapa en hållbar arbetslinje för både kvinnor och män. Syftet var att se över utvecklingen och behoven inom barn- och äldreomsorgen för att säkra möjligheten för både kvinnor och män i alla samhällsklasser att förvärvsarbeta. Utgångspunkten är att de offentliga omsorgstjänsternas utformning och tillgänglighet är en avgörande del i en politik som syftar till en hög och jämn sysselsättning bland hela befolkningen.

Handlingsprogrammet syftar till att presentera förslag och åtgärder som stärker och utvecklar omsorgstjänsterna i framtiden samt höja kvaliteten och förbättra likvärdigheten och tillgängligheten i barn- och äldreomsorgen.

Goda omsorgstjänster stärker hela samhället

LOs utgångspunkt är att välfärd och arbetsmarknad går hand i hand. Välfärdstjänsterna är centrala förutsättningar för social och ekonomisk utveckling i ett välfärdssamhälle. En väl fungerande arbetsmarknad kräver en generell välfärd som inkluderar såväl effektiva socialförsäkringar som generella och tillgängliga välfärdstjänster av hög kvalitet. När sysselsättningspolitik och välfärdspolitik understödjer varandra stärker det individen, liksom samhället i stort. Utan full sysselsättning är det omöjligt att upprätthålla en stark gemensam välfärd. Men en stark gemensam välfärd är också en förutsättning för full sysselsättning.

Människors livskvalitet och förutsättningar till ett gott liv gör att välfärdstjänster har ett villkorslöst värde i sig. En god omsorg är att se och möta behoven hos unga och gamla, individer med unika erfarenheter och önskemål. Verklig valfrihet och värdig välfärd handlar om att kunna möta upp med både kontinuitet och flexibilitet. Omsorgstjänsterna måste därför utvecklas med särskild uppmärksamhet på människors integritet och likvärdigheten i tjänsterna.

Den offentligt finansierade välfärden har en viktig kompensatorisk funktion att överbygga ekonomiska och sociala klyftor i samhället. En tillgänglig och välfungerande barnomsorg i förskola och på fritids är ett villkor för att alla barn ska få goda förutsättningar i livet. En jämställd samhällsmodell bygger på att även ensamstående föräldrar kan arbeta, ha råd och vara trygga med sin barnomsorg. En välfungerande äldreomsorg ger alla äldre möjlighet till en hög livskvalitet livet ut. Gemensam finansiering är en förutsättning för att anhöriga utan möjlighet att själva betala för omsorgen ska kunna stanna kvar i arbete. Idag får många gå ner i arbetstid för att själva sköta omsorgen om sina äldre anhöriga.

Välfärden och omsorgstjänsterna måste rustas. Stora förändringar har genomförts på kort tid. Många framtidsfrågor står olösta. Prispress och besparingar undergräver förutsättningarna att upprätthålla en god omsorg. Systemskiftet mot en marknadsstyrd välfärd genomfördes snabbt och baserat på ideologisk trosvisshet. Idag ser vi att marknaden inte förmår skapa hållbara lösningar som svarar mot välfärdspolitiska målsättningar. Det är inte möjligt att ytterligare pressa välfärden i en kommersialiserad riktning. Styrningsmodellerna för de offentliga tjänsterna kan inte utgå från en logik som främjar konkurrens, splittring och ett tvång att välja rätt istället för att skapa tillit till en sammanhållen och god omsorg för alla människor.

Våra gemensamma system måste utvecklas för att bättre kunna styras efter samhällets och medborgarnas behov, med insikt om vad som krävs för att de som jobbar inom välfärden ska kunna utföra ett gott arbete.

LOs förslag för en stärkt jämlik välfärd

LO anser att det krävs en bred gemensam satsning för att hitta hållbara lösningar för att gå från en allt mer marknadsstyrd välfärd till en välfärd som leder mot gemensamma mål om social jämlikhet och ekonomisk effektivitet. Tre huvudområden måste stå i fokus för utvecklingen:

Stärk och utveckla den gemensamt finansierade välfärden.

Det krävs ökade resurser i kombination med innovationssatsningar inom såväl barn- som äldreomsorg för att utveckla en omsorg som gör det möjligt för föräldrar och anhöriga till äldre att kombinera omsorgsansvar med förvärvsarbete. Satsa på att ge barn, föräldrar och äldre inflytande och valfrihet inom ramen för sammanhållna omsorgsverksamheter istället för att splittra upp omsorgskedjorna. Rekryteringsbehovet inom omsorgstjänsterna är mycket stort. För att behoven ska kunna tillgodoses krävs satsningar på utbildning, arbetsmiljö och goda anställningsvillkor för omsorgspersonalen.

Öka den verkliga valfriheten

Privatiseringsreformerna har ökat de privata utförarnas valfrihet, men inte brukarnas valfrihet. Vinstdriften i välfärdssektorn förstärker en ökad detaljreglering och byråkratisering av omsorgen. Med en behovsbedömning under hård ekonomisk press minskar utrymmet för omsorgstagares initiativ och omsorgspersonalens professionella bedömningar. För att öka mångfalden och valfriheten måste vinstdriften i omsorgssektorn stoppas.

Stärk tilliten till den gemensamma välfärden

Gemensamma välfärdslösningar bygger på medborgarnas tillit, till att få de tjänster man har behov av när man har behov av dem. Det sägs ofta att samhället står inför en ekonomisk omsorgskris. I själva verket handlar det om en tillitskris. Snedfördelande marknadsstyrning och pressande detaljstyrning i kombination med underfinansiering gör att tilliten till den gemensamma välfärden brister. Konsekvensen blir ett minskat intresse att bidra till de gemensamma systemen.

Tilliten till de gemensamma systemen måste stärkas. Omsorgstjänsterna måste finnas *när* och *där* människor behöver dem. Omsorgen ska ges efter behov och inte efter plånbok. Omsorgsyrkenas roll måste stärkas och anställda ges tillit att utföra sina arbetsuppgifter på ett professionellt sätt. Politikerna ansvarar för att upprätthålla tilliten till de gemensamma välfärdstjänsterna. Det ska inte längre vara möjligt att överlåta det politiska ansvaret för

välferden till marknaden. Ansvariga politiker måste ges och ta sitt ansvar att styra välfärden mot våra gemensamma mål. Bara så kan vi lösa den kris som tycks stå för dörren, med omsorg om det gemensamma.

Omsorgstjänsterna måste utformas för att öka jämställdheten

Omsorgstjänsterna är en viktig del av förutsättningar för att nå målet om full sysselsättning. Utan offentligt finansierad barn- och äldreomsorg påverkas framför allt kvinnors deltagande i arbetslivet negativt. LO-förbundens medlemmar arbetar i stor utsträckning på kvällar, nätter och helger, året runt. Barnomsorgen är inte anpassad efter deras arbetstider och deras behov. För föräldrar som arbetar utanför kontorstid är det svårt att få barnomsorg som gör det möjligt för dem att arbeta heltid. För ensamstående föräldrar är tillgången till offentligt finansierad barnomsorg avgörande för att överhuvudtaget kunna försörja sig. En stor andel av föräldrarna känner en press att hämta tidigt från förskolan. LOs Jämställdhetsbarometer visar att 30 procent av LOs medlemmar inte kan arbeta heltid på grund av öppettiderna i förskolan inte räcker till. När äldreomsorgen fallerar är det kvinnor som täcker upp omsorgen om sina äldre anhöriga.

Barnomsorgen spelar också en viktig roll för att ge alla barn goda förutsättningar till ett gott liv, oavsett ekonomisk och social bakgrund. Förskolans och fritidshemmens kompensatoriska roll kan inte nog betonas. Därför måste det också vara möjligt att se och följa upp varje barn. Då krävs kunnig och kvalificerad personal, minskade barngrupper och en barnomsorg av hög kvalitet även för barn vars föräldrar arbetar utanför kontorstid.

LO föreslår:

- Inför lagstadgad rätt till barnomsorg till på helger, kvällar och nätter. Förstärk rätten till barnomsorg på lov.
- Utforma ersättningsystemen till förskolor och fritids så att det styr mot tillgänglighet och tillräckliga öppettider.
- Höj och öronmärk statsbidrag för att minska barngrupperna inom förskola och fritids.

Det krävs utbildningsinsatser och flera vägar in i omsorgsbranschen

En fungerande barn- och äldreomsorg bygger på personalens kompetens. Utan kvalificerad omsorgspersonal ökar pressen på föräldrar och anhöriga att själva ta en större del av omsorgen om barn och äldre. Idag är det alldeles för vanligt att arbetsgivare kompromissar med utbildningskrav för anställda i omsorgstjänsterna. Inom äldreomsorgen väljer arbetsgivare allt för ofta att pressa personalkostnaderna istället för att höja kvaliteten i tjänsterna genom rätt utbildad personal. Både yrkesutbildad och högskoleutbildad personal behövs i omsorgen. Rekryteringsbehovet till omsorgen är stort och det behövs flera vägar in i branschen.

Yrkesutbildningarna på gymnasial nivå inom omsorgsområdet måste ha en tydlig koppling omsorgsbranscherna. Modellerna med vård- och omsorgscollege måste vidareutvecklas. De framtida behoven av kvalificerad personal inom exempelvis demensvården är stora. Men lika

viktigt är att det finns tillgång till kvalificerad vuxen- och vidareutbildning inom området. Utbildningen sker med fördel inom ramen för Yrkesvux och Yrkeshögskolan.

Inom barnomsorgen är ett problem att kompetensen hos yrkesutbildade barnskötare och förskollärare inte värderas likvärdigt. Under de senaste åren har förskolans pedagogiska uppdrag stärkts. Det är bra. Samtidigt är det viktigt att upprätthålla och stärka förskolans omsorgsuppdrag. Bland vissa arbetsgivare florerar idag en missuppfattning om att den nya skollagen kräver att anställda med förskolläraryrket ska prioriteras vid anställning. LO anser att arbetsgivare inom barnomsorgen ska sträva efter en balans mellan förskollärare och barnskötare i verksamheterna. Inom fritidshemmen har andelen personal som saknar utbildning för att arbeta med barn ökat dramatiskt till att idag vara mer än en fjärdedel. Dessutom har grupperna blivit dubbelt så stora på tjugo år och personaltätheten minskat drastiskt. LO anser att det måste anställas såväl fler yrkesutbildade som högskoleutbildade pedagoger i fritidsverksamheten. Fritidshemmens verksamhet behöver en balans mellan barnskötare, fritidspedagoger och lärare i fritidshem.

LO föreslår:

- Barn- och äldreomsorg behöver rätt mix av utbildad personal. Utbildningssatsningar för yrkesutbildad personal inom barn- och äldreomsorgen. Gymnasiets yrkesutbildningars koppling till relevant bransch måste utvecklas, bland annat inom ramen för vård- och omsorgscollege.
- Det behövs fler vägar in i omsorgsyrcen. Förbättra vuxnas möjligheter till yrkesutbildning och vidareutbildning inom omsorgsområdena. Gör Yrkesvux till en del av det reguljära utbildningssystemet. Utöka Yrkeshögskolan och ge utbildningarna och branscherna långsiktiga planeringsförutsättningar.

Behålla och utveckla en gemensamt finansierad barn- och äldreomsorg

Det hävdas att en att framtidens välfärd inte kan upprätthållas på en god nivå enkom via skattefinansiering. Begreppet omsorgskris används ofta för att beskriva vad som uppfattas vara en ofrånkomlig effekt av de demografiska förändringar som sker, och behovet av att begränsa både den offentliga finansieringen och öka inslagen, av egenfinansiering. Med andra ord tas det som antas vara en omsorgskris som intäkt för att gå vidare mot en välfärdsmodell där den enskilda får ta ansvar för sina egna omsorgsbehov utifrån skilda ekonomiska förutsättningar. I en situation där statens ansvar och formerna för finansieringen av välfärdstjänster inte är tydliga är det svårt för politiker inom kommunsektorn att våga fatta långsiktiga beslut och göra nödvändiga investeringar i barn- och äldreomsorg. Då är det lätt att lyssna till dem som menar att skattefinansieringen inte kommer att räcka till för både demografi och ökade kvalitetsanspråk i framtiden.

Men det går att möta de finansiella utmaningar som en åldrande befolkningen innebär. Kommunal visar i en rapport att befolkningsförändringarna i sig inte utgör ett hot för den framtida finansieringen av välfärdstjänsterna. Åtgärder för att skapa full sysselsättning skapar goda förutsättningar för gemensam skattefinansierad välfärd. Ökade kostnader för kvalitetshöjningar i form av bland annat mer personal i omsorgstjänsterna kompenseras om antalet arbetade timmar i ekonomin stiger. Kommunals beräkningar visar att förutsatt att a) arbetslösheten minskar till fem procentenheter, b) kvinnors förvärvsfrekvens blir lika hög som

mäns och c) pensionsåldern höjs till 67 år innebär det en resursförstärkning till kommunsektorn som minskar behovet av ökning av den kommunala skattesatsen.

Givet att statsbidragen till kommunerna ökar i takt med tillväxten i ekonomin får det ytterligare positiva effekter på kommunernas ekonomi.

Slutsatsen är tydlig. Det finns utmärkta möjligheter till en offentligt finansierad välfärd av god kvalitet. Utöver satsningar på full sysselsättning krävs dock reformer som innebär att staten tydliggör och stärker sitt åtagande för finansieringen av välfärdstjänsterna.

Det krävs dock reformer som stärker tilliten till den gemensamma finansieringen och tydliggör ramarna för statens ansvar.

LO föreslår:

- Skapa tydligare ramar för statens finansiella ansvar för omsorgstjänsterna.
- Höj och indexera statsbidragen till offentligt subventionerad barn- och äldreomsorg i syfte att framför allt höja personaltäteten.
- Ersättningssystemen måste utformas så att det finns större möjligheter för ansvariga politiker att styra om resurser till omsorgsenheter med stora behov.

Vinstdriften ska aldrig vara rådande i omsorgen

Vinstdrift skapar fel typer av incitament i omsorgstjänsterna. Välfärdsmarknaden är en kvasimarknad där möjligheterna att öka intäkterna är begränsade till att minska utgifterna. Det går ut över kvalitet och bemanning i omsorgstjänsterna. Kundvalsmodeller och utökade möjligheter till blandfinansiering skapar en ojämnt fördelad välfärd. Samtidigt som privatiseringarna gjort att företagets fria dragningsrätt på skattepengar har stärkts, har människors valfrihet och självbestämmande minskat. Därför måste de privata vinstuttagen begränsas. Vinstdrift får aldrig tillåtas inom barn- och äldreomsorgen.

Omsorgstjänsterna vinner inte på ytterligare kommersialisering och marknadsstyrning. Lagen om valfrihet (LOV) sjösattes med den borgerliga regeringen löfte om att det skulle höja kvaliteten i hemtjänsten och skapa ett ökat inflytande för de äldre över sin egen omsorg. Uppföljningar och utvärderingar visar att valfrihetssystem inte alls lett till att brukares ställning i omsorgen stärkts. Däremot har de lett till stora privata vinster och behovet av en kostsam kvalitetsbyråkrati. Det är orimligt att låta de offentliga kostnaderna för administration, kontroll och uppföljning skena fritt samtidigt som det råder en ständig prispress i verksamheterna.

Med införandet av kundval har företagets möjligheter att välja lönsammare brukare ökat. Utformningen av kundvalssystem inom välfärdstjänsterna, är i bästa fall naiv och i värsta fall cynisk. Det bygger på en idé om att det går att ha perfekt information om innehållet i och konsekvenserna av våra val. Ett sådant system riskerar alltid att missgynna grupper som inte har förutsättningar att ta till sig den information som krävs. Marknadsmodeller bygger på principen om att kvaliteten ökar när vi väljer bort de dåliga alternativen. Men rätten att få en god omsorg får inte hänga på möjligheten att göra "rätta val". Kvaliteten måste vara tillräckligt god bland alla utförare. Barn- och äldreomsorg bygger på tillit mellan brukare och personal. Det är långsiktiga relationer och inte verksamheter som vinner på flyktighet. Välfärdstjänsterna baseras på trovärdighet och tilliten till att varje val av förskola eller

hemtjänst är ett tillräckligt gott val. Ingen, varken barn eller gammal, ska riskera att sitta med Svarte Petter och en omsorg som inte fungerar.

LO anser att det ska finnas en mängd olika utförare inom välfärdstjänsterna. Idag ökar likriktningen inom verksamheterna. Stora välfärdskoncerner växer på bekostnad av mindre alternativa utförare. Valfriheten för de äldre ökar inte. Kommunerna saknar de juridiska verktyg som de efterfrågar att genom upphandling styra mot företag utan vinstsyfte.

Marknadifieringen av välfärdssektorn har inneburit att politikerna tagit ett steg tillbaka och överlåtit åt marknaden att skapa mångfald och att upprätthålla och höja kvaliteten i verksamheterna. Det har inte fungerat. Etableringsfriheten har minskat de ansvariga politikernas möjligheter att se till att verksamheter finns tillgängliga där behoven är störst. LO anser att politikerna i högre grad måste styra och utveckla omsorgsverksamheterna mot samhällspolitiska mål. Regelverken kring upphandling och valfrihetssystem behöver göras om, så att de främjar långsiktighet, kontinuitet och kvalitet.

LO föreslår:

- Inför LOs förslag om non-profit-princip. Detta innebär att vill man driva välfärdsverksamhet i bolagsform bör dessa vara allmännyttiga samhällsbolag, där vinstuttag och värdeöverföringar begränsas till statslåneräntan + en procent. Kommuner och landsting ska dock kunna, via driftsavtal, göra undantag för att hitta t.ex. fram till lokalt och regionalt anpassade lösningar.
- Regelverken kring upphandling och valfrihetssystem behöver göras om, så att de ger politikerna möjlighet att ta ansvar, och främjar långsiktighet, kontinuitet och kvalitet.
- Tydliggör kommuners möjlighet att inom LOU precisera och rikta upphandling mot sociala krav och värdeburna organisationer.
- Avskaffa renodlade kundvalsmodeller som LOV och barnomsorgspeng. Kommuner ska ha vetorätt vid etablering.

Stärk tilliten till den offentligt finansierade äldreomsorgen

Under de senaste decennierna har resurserna till äldreomsorgen minskat. Omsorgen har styrts om från gemensamma boenden till hemtjänst. Många uppskattar att kunna bo kvar hemma länge, men det är inte en lösning som passar för alla. Utbyggnaden av hemtjänst motsvarar inte minskningen av äldreboenden. Under de senaste fem åren har andelen platser på äldreomsorgsboenden minskat med en fjärdedel. Upp mot 30 000 platser har försvunnit. Det innebär att även äldre med stora omsorgsbehov får omvårdnad hemma.

Hemtjänstorganisationen är dock inte avpassad för att hantera den typ av omsorg som krävs. Det sätter en stor press på hemtjänstpersonalen och försämrar livskvaliteten för de äldre. Idag är tillgången till särskilda boenden för dålig. Det måste bli lättare för äldre med stora omsorgsbehov att få plats på äldreboenden. Därför behövs en äldreboendegaranti för personer som är 85 år och äldre.

God omsorg skapas i mötet mellan den som ger och tar emot omsorg. Det innebär att kvaliteten i tjänsterna till syvende och sist handlar om de anställdas förutsättningar. Den goda omsorgen bygger på kontinuitet och flexibilitet. Det handlar om att de anställdas möjlighet att bygga upp en relation med de äldre, skaffa sig den tysta kunskap som behövs för att uppfatta förändrad hälsa eller behov. Det krävs tillräckligt med tid för att uppfatta små skiftningar i

allmäntillståndet hos de äldre, tid att lyssna och höra efter. Då fungerar inte personalrotation på daglig basis.

Flexibilitet handlar om att kunna anpassa den hjälp som ges efter skiftande önskemål och dagsbehov. Biståndsbedömning under ekonomisk press, en rigid detaljreglering av vilka tjänster som ska utföras i kombination med hårt belastad personal försämrar kvaliteten i omsorgen. Under sådana förutsättningar kringskärs personalens professionalitet och den äldres självbestämmande. Så kallade Rut-tjänster, skatteavdrag för hushållsnära tjänster, kan användas för att öka flexibiliteten för de äldre. Avdraget kan användas till att köpa städning, fönsterputs, handling eller enklare omsorgstjänster. Stora grupper har inte de ekonomiska möjligheterna att använda sig av hushållsnära tjänster. Flexibiliteten gynnar därför endast en liten del av befolkningen. Idag är den endast privata företag inom äldreomsorgen som har möjlighet att erbjuda tilläggstjänster. Kombinationen av kundvalsmodeller och de privata företagens möjlighet att erbjuda tilläggstjänster är kraftfulla incitament för mer välbärgade grupper att välja bort offentlig hemtjänst till förmån för privata alternativ.

LO anser att möjligheten till självbestämmande och flexibilitet måste utvecklas inom ramen för den offentligt finansierade äldreomsorgen. Genom olika typer av förenklad biståndsbedömning kan äldre enklare få tillgång till tjänster inom äldreomsorgen. Erfarenheterna är positiva, men det finns en osäkerhet bland många kommuner huruvida förenklad biståndsbedömning är förenligt med Socialtjänstlagen. LO anser att Socialtjänstlagen ska utformas så att den ger utrymme för denna typ av tjänster.

LO anser att kommunerna bör utveckla och erbjuda så kallade *flexitjänster*. Modellen innebär att omsorgstagaren får möjlighet att själv bestämma innehållet i omsorgen under ett visst antal timmar per vecka. Omsorg tilldelad i tid istället för i preciserade tjänster ökar den äldres möjlighet att utforma omsorgen efter skiftande behov och önskemål.

LO föreslår:

- Öka tillgången till avlastningsboenden och permanenta äldreboenden. Inför en äldreboendegaranti för personer som är 85 år och äldre.
- Initiera byggsatsningar för att öka antalet platser på äldreboenden.
- Säkerställ utrymme för förenklad biståndshandläggning inom Socialtjänstlagen
- Inför *flexitjänster* inom äldreomsorgen för att öka äldre självbestämmande och flexibiliteten i omsorgen
- Normen för anställningar inom barn- och äldreomsorg ska vara tillsvidareanställningar på heltid
- Ökade statsbidrag för att långsiktigt säkerställa kvalitet och tillgång till äldreomsorg

Omsorgens framtidsfrågor kräver en Äldrekommision

Äldreomsorgen står inför stora utmaningar. En grundfråga handlar om att skapa anständiga villkor för den personal som behövs för att möta de ökade omsorgsbehov som finns. Rekryteringsbehoven inom omsorgsbranscherna är mycket stora och det krävs genomgripande satsningar för att både attrahera nya personer till sektorn och för att möjliggöra för befintlig personal att stanna kvar och utvecklas i sin profession och yrkesroll. Bra arbetsmiljö, en fungerande arbetsorganisation och goda anställningsvillkor är en förutsättning för att barn- och äldreomsorgen ska fungera i framtiden.

En annan viktig fråga handlar om att hantera och utmana den omvandling mot marknadsstyrning som pågått sedan början av 1990-talet och som accelererat under den senaste åtta åren, med kundvalsmodeller och ökad blandfinansiering av tjänster.

För det första behöver politiken hitta nya styrningsmodeller för omsorgsverksamheterna. Styrningsmodellerna ska leda mot gemensamma välfärds mål om social jämlikhet och ekonomisk effektivitet. Marknadsmodellernas funktionalitet har kommit till vägs ände. Samhällsintresset måste stärkas och välfärdstjänsterna styras mot likvärdighet, fördelning efter behov och sociala investeringar i hela befolkningen, inte splittring och konkurrens. Diskussionen om hur de kan utvecklas i en svensk kontext måste föras bland medborgare, branschföreträdare och beslutsfattare.

Marknadsstyrning har visat sig inte främja de behov av en sammanhållen och högkvalitativ vård- och omsorgskedja som är en förutsättning för en god välfärd. Avregleringarna har lett till en detaljreglering av tjänsterna, både vad gäller tilldelning och kontroll. Rigiditeten i systemen har ökat, samtidigt som professionernas kunskap och roll har minskat. I en hårt detaljreglerad ekonomiskt kontrollerad verksamhet ges vårdbiträden och undersköterskor, barnskötare och förskolelärare inte tillräcklig möjlighet att utföra sitt yrkeskunnande med respekt för den enskildes behov, önskningar och integritet. Omsorgens bryts upp istället för att byggas upp.

För det andra måste välfärdstjänsternas finansiering upp till diskussion utifrån ett jämlikhetsperspektiv. Idag finns ett starkt tryck mot att avgränsa det offentliga åtagandet och låta individen stå för en större del av kostnaderna för omsorgen. Idag finns en möjlighet för privata hemtjänst- och barnomsorgsföretag att erbjuda tilläggstjänster, en möjlighet som inte offentliga utförare har. Det skapar starka incitament för privata företag att söka sig mot kunder med hög betalningsförmåga. I förlängningen kan det leda till en skiktning av välfärdstjänsterna.

Rut-avdraget har införts som ett sätt att underlätta människors vardag och inriktats mot städning och lättare hushållsarbete. Dagens skatteavdrag för hushållsnära tjänster är en direkt risk för en stor utarmning av den behovsprövade omsorgen. Det är uppenbart att Rut-tjänster kan fylla ett behov och skapa ett mervärde för den enskilde. Det är inget problem om den offentliga behovsprövade äldreomsorgen är tillräckligt finansierad. Det är den inte idag. Men även i begränsad form skapas ett gränsdragningsproblem när kommuner har intresse av att föra över kostnader från den kommunala budgeten till enskilda. Tjänster som egentligen ska vara behovsbedömda förs över till privat finansiering.

Systemet med blandfinansiering i verksamheter som är underfinansierade riskerar att skapa en självförstärkande process där fler och fler tjänster avgränsas från det offentliga åtagandet till privat finansiering. I förlängningen riskerar blandfinansieringen att ”äta upp” den gemensamma välfärden inifrån och skapa en tudelad omsorg baserat på tjockleken på den enskildes plånbok snarare än efter behov.

LO föreslår:

- Regeringen ska tillsätta en äldreomsorgskommission med uppdrag att se till vilka lösningar som krävs för att klara behov, fördelning och finansiering i äldreomsorgen i framtiden. Utgångspunkten ska vara att värna och utveckla en offentligt finansierad äldreomsorg. Särskilt fokus bör läggas vid strategier för att klara rekryteringen av kvalificerad personal inom omsorgstjänsterna.
- Kommissionen ska även se över styrning, tillsyn och ersättningsmodeller.

- Kommissionen ska utreda effekterna av ökad blandfinansiering av omsorgstjänster.
- Kommissionen ska utreda modeller för ökat inflytande och flexibilitet i äldreomsorgen.
- Kopplat till äldreomsorgskommissionen ska regeringen initiera innovationssatsningar för äldreomsorgen.
- Innovationssatsningarna ska inriktas mot att ta till vara och stärka omsorgspersonalens kompetens och professionalitet.
- Innovationssatsningar ska även gälla tekniska hjälpmedel som tas fram med utgångspunkt i personalens behov och erfarenheter.
- Ledamöterna ska tillsättas brett och innefatta beslutsfattare på central och regional nivå, partsföreträdare, forskare och intresseorganisationer (t.ex. pensionärs- och brukarorganisationer)

Rapporten beställs från LO-distribution:
lo@strombergdistribution.se
Telefax: 026-24 90 26

Juni 2014
ISBN 978-91-566-2978-5
www.lo.se

OMSLAGSFOTO: Lars Forsstedt